

ANTOLOGIČARSKA KANONIZACIJA POEZIJE

(Nenad Milošević: *Iz muzeja šumova – Antologija novije srpske poezije 1988-2008*, VBZ, Zagreb, 2009)

Antologija pod nazivom *Iz muzeja šumova – Antologija novije srpske poezije 1988-2008*, koju je uredio beogradski pesnik, urednik i kritičar, Nenad Milošević (1962), pojavila se nedavno u Zagrebu. Zanimljiv je fenomen da je ovo druga antologija srpske poezije objavljena u Hrvatskoj (podsećam da je 2006. izašla antologija Bojane Stojanović Pantović *Nebo-lomstvo – Panorama srpskog pesništva s kraja 20. veka*). Mora se odmah reći i to, što je na promociji u Kulturnom centru Beograda autor sa žaljenjem istakao, da je Ministarstvo kulture Republike Srbije odbilo da na bilo koji način potpomogne ovo izdanje! Tehnički nivo realizacije antologije *Iz muzeja šumova* je na zavidnom nivou: luksuzni tvrdi povež, savremeni dizajn, 304 stranice, na kojima je predstavljena poezija 33 pesnika/kinja (od kojih je 16 pesnikinja). Sve nam to možda govori o opštem, iz srpske perspektive bar, zavidnom statusu poezije u hrvatskoj kulturi (dovoljno je samo videti kako izgleda i kog je obima zagrebački časopis *Poezija...*).

Antologije imaju funkciju da kanonizuju rad autora i autorki koje antologiziraju. Pokušaću da odgovorim na pitanje na koji način ova antologija to čini.

U „Predgovoru“ Nenad Milišević objašnjava širi politički kontekst u okviru kojeg nastaju opusi pesnika i pesnikinja koji su obuhvaćeni antologijom: raspad druge Jugoslavije, situacija u Srbiji pod vladavinom Slobodana Miloševića, ratovi, tranzicija, itd. On zatim ukratko mapira srpsku poeziju 20. veka, pominjući značajne moderniste poput Stanislava Vinavera, Vladislava Petkovića Disa, Miloša Crnjanskog, Rastka Petrovića, Dušana Matića, itd. Ipak, naglasak je na njenom razvoju posle Drugog svetskog rata, te je istaknut značaj pesnika kao što su Vasko Popa, Miodrag Pavlović, Jovan Hristić, Borislav Radović, Ljubomir Simović, Petar Cvetković, Matija Bećković, R. P. Nogo, itd. Milošević se, zatim, detaljnije bavi pesnicima/pesnikinjama generacija koje su aktivne od sedamdesetih godina 20. veka do danas i piše o Milutinu Petroviću, Novici Tadiću, Radmili Lazić, Dušku Novakoviću, itd. Drugim rečima, „Predgovor“ Nenada Miliševića potvrđuje kanon savremene srpske poezije koji obuhvata **nevero-vatan** raspon od Matije Bećkovića do Maje Solar. Kanon definišem kao korpus utemeljivačkih tekstova koji uređuju, odnosno, definišu, jedno polje kulture, u ovom slučaju u pitanju je polje poezije. (Ovde bih samo uzgred napomenula to da me je iznenadila autorova primedba kako je zbirka pesama Ivana V. Lalić *Pismo* objavljena početkom 90-ih ostala skrivena i nedovoljno isticana u nizu drugih pesničkih pojava, kada je ona među najisticanijim i nagrađivanim, te je stoga jedna od temeljnijih i nezaobilaznih kanonskih knjiga koje su umnogome odredile polje dominantnog toka srpske poezije 90-ih.)

Miloševićevoj antologiji konceptualno prethodi značajna antologija *Šum Vavilona*, koju su 1988. uredili Vasa Pavković i Mihajlo Pantić. U „Predgovoru“ Milošević se poziva na ovu

antologiju i nije slučajno da i izborom naslova (*Iz muzeja šumova*) značajno i znakovito ukazuje na nju. Pošto Miloševićeva antologija obuhvata period od 1988. do danas, vremenski se nadovezuje na *Šum Vavilona* i nastavlja tamo gde se ova zaustavila. Sve to govori u prilog činjenici da se antologija *Iz muzeja šumova* nedvosmisleno pozicionira u srpskoj kulturi analogno *Šumu Vavilona*. *Šum Vavilona* je središnja i do danas nezaobilazna antologija koja je konstruisala pesnički kanon osamdesetih. Upisujući se u uspostavljeni dominantni sistem pesničkih vrednosti tog perioda, antologija *Šum Vavilona* je unela nove pesničke opuse i na taj način pomerila, mogla bih reći čak i „emancipovala“, tadašnji kanon srpske poezije. Nije nevažna činjenica da je ona izašla u Novom Sadu, a ne u Beogradu. Dvadesetak godina kasnije, antologija Nenada Miloševića čini nešto slično, ali u drugom istorijskom periodu, i smatram da nije nevažna činjenica da se pojavila u Zagrebu, a ne u Beogradu. Obe antologije deluju po eliotovskom principu na sasvim određen način shvaćenog uzajamnog odnosa „tradicije i individualnog talenta“. U uspostavljeni korpus kanonskih dela (kanonizovana „tradicija“) ove antologije unose nova književna dela, u dvostrukom procesu u kojem nova dela utiču na promenu kanona, ali se, što je za proces kanonizacije još značajnije, istovremeno saobražavaju sa njegovim sistemom vrednosti. Za razliku od Miloševićeve antologije, *Šum Vavilona* je bio realizacija dvojice antologičara, od kojih je svaki napisao sopstveni uvodni tekst i izbori iz poezije pesnika su bili praćeni kritičarskim tekstovima oba antologičara, a to znači da je kritičarski diskurs bio značajno istaknut.

I Nenad Milošević potvrđuje kanon i to uvodnim tekstom: manje-više sva značajna imena srpske poezije koja nalaizimo u gotovo svim tekstovima, kao i u gotovo svim antologijama, ovde su prisutna. Potvrđuje ga i svojim izborom pre svega pesnika „transsimbolista“ (termin Tihomira Brajovića), koji su od sredine 90-ih bili pozicionirani kao dominantni tok srpske poezije u generaciji rođenoj oko 1960. (Vojislav Karanović, Saša Radojčić i Saša Jelenković). Zanimljivo je da je antologičar odlučio da vodećeg pesnika ove skupine, Dragana Jovanovića Danilova, ne uključi u izbor! Ali, pored transsimbolističkih pesnika, Milošević, interveniše u kanon, uvodeći pesnike koji tek poslednjih nekoliko godina bivaju prepoznati kao važni akteri pesničke scene iz pomenute generacije (a samim tim su uvršteni u nekoliko nedavno objavljenih antologija), među kojima su Zvonko Karanović i Dejan Ilić. Posebna odlika ove antologije jeste uvrštavanje pesnikinja generacije rođene oko 1960-ih, čiji opusi nisu baš preveliki (do sada su objavile jednu ili dve zbirke poezije), ali koje ipak, po antologičarevom sudu, zavređuju da se nađu u jednom ovakvom reprezentativnom izboru (njih mahom nema u dosadašnjim antologijama). Mislim pre svega na Mariju Midžović, Jelenu Marinkov i Jasnu Manjulov, ili na autorke koje iz različitih razloga nisu uvrštavane u novije izbore (poput potpisnice ovog teksta).

Za razliku od gotovo svih kanonskih antologija, koje su se poslednjih petnaestak godina pojavile, Milošević je pokazao najveću hrabrost u količini mlađih pesnika koje je svojim izborom obuhvatio. Tu su od Miše Pasujevića, Danice Pavlović, Ane Seferović, Natalije Marković, Enesa Halilovića, Dragane Mladenović, Siniše Tucića, Marjana Čakarevića, do Ljiljane Jovanović i Maje Solar.

Sve u svemu, pojava ove antologije, kao i antologija koje su sastavili antologičari/antologičarke poput Bojane Stojanović Pantović, Gojka Božovića, Dobrivoja Stanojevića i Radmile Lazić, govori o tome da je poezija ipak ponovo značajno prisutna kao žanr u srpskoj

kulturi... makar kroz antologičarsku produkciju, ako ne toliko kroz zbirke poezije. Ovo ističem zato što je kontinuitet u objavljivanju zbirki danas privilegija sasvim malog broja pesnika i pesnikinja čiji je rad postao značajan, neupitan, deo savremenog kanona. Pa ipak, ove antologije, kao i polemike koje su pokrenule kako u srpskoj kulturi, tako i izvan nje, zahtevaju ozbiljno promišljanje sistema vrednosti koji su u pozadini procesa kanonizacije savremene srpske poezije. U tom smislu bih skrenula pažnju na ono što je urednik VBZ-a, Ervin Jahić, predstavljajući dve antologije u Kulturnom centru Beograda zapazio. Govoreći o VBZ-ovim antologijama hrvatske i srpske poezije, on je ispravno ukazao na razliku između savremenog kanona hrvatske poezije koji je temeljno modernistički, u kojem je dominantni tok „poezija iskustva jezika“, za razliku od kanona srpske poezije u kojem je snažan uticaj epske narodne tradicije. Jahić je, zatim, istakao, kao poseban kvalitet, činjenicu da se Miloševićeva antologija razlikuje od antologija koje je nazvao „programskim“, kojima bi se mogla dati zamerka da su fragmentarne, tj. da nisu sveobuhvatne. Možemo se zapitati zašto su srpskoj pesničkoj kulturi potrebne programske antologije? Programske antologije mogu jedan pesnički pravac postaviti kao dominantan u generaciji, koja se u jednom trenutku kanonizuje u dominantnom toku. Tu funkciju je imala antologija Tihomira Brajovića, *Reči i senke – Izbor iz transsimbolističkog pesništva devedesetih* (1997). Ona je potvrdila središnje, kanonsko, mesto pesnika transsimbolista. Za razliku od Brajovićeve antologije, antologija *Diskurzivna tela poezije – Poezija i autopoetike nove generacije pesnikinja* (2004) je programska u primarnijem smislu: ona je na pesničku scenu postavila sasvim drugačiju poetiku od dominantnih pesničkih struja tog perioda. Njen programski manifest je jasan i oblikovao se u institucionalnim okvirima Ažinove škole poezije i teorije. Naredna programska antologija je antologija Radmile Lazić, *Zvezde su lepe, ali nemam kad da ih gledam – antologija srpske urbane poezije* (2009). Od prilično heterogenog korpusa, ova pesnikinja i antologičarka konstruiše pojam urbane poezije, koncepcijski se suprotstavljajući opštoj inkluzivnosti u onome što ću nazvati politikama kanonskih antologija i pregleda, koji uzimaju čitav raspon poezija od „epskih“ (antimodernističkih) do modernističkih i postmodernističkih, koje su tretirane kao jednakovredne. Ako uvedemo pojam „politike poezije“, koji su detaljno teoretizirali američki jezički pesnici, postavlja se pitanje, koje za sada ostaje bez odgovora: *Kako u ovoj poeziji društveno postoji i kroz svoje tekstualne forme?* I zašto je antimodernistička pesnička paradigma tako važna u srpskoj poeziji posle Drugog svetskog rata?